

דף הלימוד מוקדש על ידי דבורה אופנהיים לעילוי נשמת אמה מורתה מרים בת עקיבא

מתן על הפרק

מפגש מחודש עם התנ"ך

מלכים ב' פרקים כ"ג, לא-לז - כ"ה

בפרקים אלה המתארים את תולדות מלכי יהודה האחרונים - יהואחז, יהויקים, יהויכין וצדקיהו, נפרשת מסכת הידרדרות מדינית מהירה עד לחורבן ולגלות ממלכת יהודה. לאחר מות יאשיהו בקרב מגידו חל מפנה לרעה במעמדה של ממלכת יהודה. משלב זה התנוודדה הממלכה בין שתי המעצמות המרכזיות מצרים ומדורם ובבל מצפון. סדרת טעויות מדיניות ומרידות מסוכנות של יורשי יאשיהו יחד עם רצף חטאים, הביאו לחורבנה הסופי של יהודה.

"וַיִּקְרְאוּ בְסֵפֶר בְּתוֹרַת הָאֱלֹהִים" < בקיאות

פרק כ"ג, לא-לז - כ"ד

אצל ארבעת מלכי יהודה האחרונים סומך הכתוב את חטאיהם הרוחניים לעונשם, אצל חלקם נזכרות גם טעויותיהם הפוליטיות. העונש מחריף והולך ממלך למלך:

1 יהואחז (כ"ג, לא-לה):

יהואחז מולך שלושה חדשים בלבד, ומיד נאסר בידי פרעה נכה, המחליפו באחיו הגדול אליקים (ששמו הוסב ליהויקים), ומטיל עליו מס כבד. עיינו ברקע להמלכת יהואחז (כט-ל) ונסו לחשוב מה המניע למעשה זה של פרעה נכה? שימו לב לאיזכור של 'עם הארץ' (=נכבדי העם) בפסוקים ל, לה.

ראו גם את דברי **רד"ק**: נראה כי יהואחז במלכו חשב לנקום נקמת אביו מפרעה נכה והלך ופשט בארץ מצרים והכה בהם מכה גדולה ובשובו פגע בו פרעה בארץ חמת ואסרו...

2 יהויקים (כ"ג, לו - כ"ד, ו):

(א) הכתוב קושר בין חטאי מנשה לעונשו של יהויקים (ג-ד). נסו להבין את הקשר ביניהם על פי ירמיהו כ"ו, כ-כד. שימו לב ל'מידה כנגד מידה' שבעונשו.

(ב) בתיאור מותו של יהויקים לא נזכרה קבורתו כמו אצל שאר מלכי יהודה. בארו זאת על פי דה"ב ל"ו.

3 יהויכין (כ"ד, ח-טז):

א) עמדו על הדמיון בין גורלו של יהויכין לגורל יהואחז דודו דרך השוואת הנקודות הבאות: זמן המלוכה (כ"ג, לא - כ"ד, ח), אחריתו (כ"ג, לג-לד - כ"ד, יב) אופן החלפתו (כ"ג, לד - כ"ד, יז). ההבדל במלכי המעצמות הוא תוצאת התמורה המדינית שאירעה בינתיים (פסוק ז). קיים דמיון גם במעשי אבותיהם של שני המלכים (כ"ג, כט - כ"ד, א). נסו להסביר על רקע דמיון זה את המניע הפוליטי של נבוכדנאצר בהחלפתו. ראו גם **ויקרא רבה** יט: כיוון שהרגו המליך את יכניהו בנו תחתיו וירד לו לבבל. ויצאו כל בני עירו וקילסו אותו. אמרו לו מה עשית? אמר להם יהויקים מלך יהודה מרד בי והרגתיו והמלכתי את יכניהו בנו תחתיו. אמרו לו: במשל אומרים גור טוב מן כלב רע אל תגדל, על אחת כמה וכמה גור רע מכלב רע. מיד שמע להם וחזר...

ב) במה חמור יותר עונשו של יהויכין מעונשו של יהואחז?

4 צדקיהו (כ"ד, יז - כ"ה, ז):

א) בפסוקים ד-ה מתואר נסיון בריחתו הכושל של צדקיהו, אחרון מלכי יהודה. תיאור מורחב של נסיון זה מופיע במדרש המצוטט **ברש"י** לפס' ד: דרך שער בין החומות - מערה הולכת מביתו עד ערבות יריחו וברח לו דרך המערה והקב"ה זימן צבי הולך על גג המערה חוץ לעיר ורדפו כשדים אחרי הצבי וכשהגיעו לפתח המערה בערבות יריחו ראוהו ולכדוהו הוא שאמר (ביחזקאל י"ב י"ג) "ופרשתי רשתי עליו ונתפש במצודתי". מה הרעיון אותו מבטא המדרש?

ב) במה חמורים עונשי צדקיהו מאלה של יהויכין?

פרק כ"ה

5 בפסוקים כב-כו מתואר השלב השלישי והאחרון בגלות יהודה. עיינו בדברי גדליהו (כד), במה שונה תפיסתו מתפיסת מלכי יהודה האחרונים? מה הביא לרציחתו בידי ישמעאל בן נתניה (כה) ולגלות שארית יהודה מהארץ?

ראו בהקשר זה את דברי **מצודת דוד**: מזרע הממלכה - כאומר בעבור זה הרג לגדליה בחשבו שאליו ראוי הממשלה כי הוא מזרע הממלכה, ולא לגדליה.

6 ישנן כמה הקבלות ענייניות ולשוניות בין ראשית ספר מלכים לסיומו:

א) השוו את דברי דוד, מייסד שושלת המלוכה, בהמלכת שלמה בנו (מל"א א', מח) לנעשה לצדקיהו אחרון מלכי יהודה (מל"ב כ"ה, ז)

ב) השוו את יחסו של מלך מצרים לשלמה (מל"א ג', א; ט', טז) ליחסו לאחרוני מלכי יהודה (מל"ב כ"ג, לג-לה).

ג) השוו את מעמדה של ישראל בימי שלמה (מל"א ה', א-ב) למעמדו המשופר של מלך יהודה בסוף הספר (מל"ב כ"ה, ל).

7 הספר מסיים בתיאור נשיאת ראש יהויכין בידי אויל מרוך (כז-ל). השוו את פעולותיו של אויל מרוך לפעולות פרעה (בראשית מ', כ-כא; מ"א, יד, לט-מד). מה משמעות הדמיון בין הפעולות ומדוע נזכר תיאור זה בחתימת הספר?

”וַיְבִינּוּ בַּמֶּקְרָא” < הרחבה

אמר רבא: טעין תלת מאה כודנייתא נרגא דפרזלא דשליט בפרזלא שדר ליה נבוכדנצר לנבוזראדן: כולהו בלעתניהו חד דשא דירושלם, שנאמר (תהלים ע"ד, ו) "פתוחיה יחד בכשיל וכלפות יהלומון". בעי למיהדר - אמר: מסתפינא דלא ליעבדו בי כי היכי דעבדו בסנחריב; נפקא קלא ואמר: "שוור בר שוור! נבוזראדן שוור דמטא זימנא דמקדשא חריב והיכלא מיקלי" פש ליה חד נרגא, אתא מחייה בקופא - ואיפתח, שנאמר יודע כמביא למעלה בסבך עץ קרדומות. הוה קטיל ואזל עד דמטא להיכלא, אדליק ביה נורא; גבה היכלא - דרכו ביה מן שמיא, שנאמר "סלה כל אבירי ד' בקרבי קרא עלי מועד לשבר בחורי גת דרך ה' לבתולת בת יהודה". קא זיחא דעתיה. נפקא בת קלא ואמרה ליה: "עמא קטילא קטלת, היכלא קליא קלית, קימחא טחינא טחינת".

תרגום: אמר רבא: מטען שלוש מאות פרוטות (נושאות) גרזיני ברזל החותך ברזל שלח לו נבוכדנצר לנבוזראדן. את כולם שיבר שער אחד שבירושלים. שנאמר: פתוחיה יחד בכשיל וכלפות יהלומון (תהלים ע"ד, ו). רצה לחזור, אמר: מתיירא אני שלא יעשו בי כפי שעשו בסנחריב. יצאה בת קול ואמרה: קופץ בן קופץ, נבוזראדן קפוצ, שהגיע זמן המקדש להיחרב וההיכל להישרף. נשאר לו גרזן אחד. בא והכה את השער בקצה הרחב (של הגרזן), ונפתח. שנאמר: יודע כמביא למעלה בסבך עץ קרדומות' (שם, ה). היה הורג והולך עד שהגיע להיכל. הדליק בו אש, התרומם ההיכל. דרכו בו מן השמים, שנאמר: 'גת דרך ה' לבתולת בת יהודה'. זחה דעתו, יצאה בת קול ואמרה לו: עם הרוג הרגת, היכל שרוף שרפת, קמח טחון טחנת.

(בבלי סנהדרין צו ע"ב)

”אתה ה' לעולם תשב כסאך לדור ודור... השיבנו ה' אליך ונשובה, חדש ימינו כקדם” (איכה ה)

חזק חזק ונתחזק!

מכון תורני לנשים ע"ש שרה בת יצחק יעקב רענגרט
The Sodie Renner Women's Institute for Torah Studies

המרכז ללימודי תנ"ך

התכנית העולמית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

• טל': 02-5944555 • perek.matan@gmail.com

© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים